

BAKENS OP DIE WEG: DIE BEKERINGSVERHALE VAN AUGUSTINUS EN C S LEWIS

C Smit (Universiteit van Stellenbosch)

In hierdie artikel word twee literêre bekeringsverhale waarin die historiese werklikheid deur die skrywers weergegee word, met mekaar vergelyk: die *Confessiones* van die vierde eeuse kerkvader Augustinus, en *Surprised by Joy* van die twintigste eeuse skrywer en geleerde C.S. Lewis. Die navorsing word gestruktureer aan die hand van bakens wat Augustinus op sy bekeringsweg uitgelig het: persone wat 'n beduidende rol gespeel het, besondere gebeure wat hom beïnvloed het en innerlike konflik wat hom voortgedryf het. Die artikel toon deur 'n analise op grond van inhoud en tematiek aan dat daar duidelike ooreenkomste is tussen die bakens op Augustinus se bekeringsweg en dié op Lewis se bekeringsweg.

1. Inleiding

Augustinus het 'n baie persoonlike dokument, sy *Confessiones*,¹ in die jare 397 – 398 geskryf kort nadat hy op ongeveer 43-jarige leeftyd biskop van Hippo, in Noord-Afrika, geword het. In die eerste nege (van die dertien) boeke gee hy die biografiese besonderhede van ongeveer 33 jaar weer wat tot sy bekering in Augustus 386 gelei het. Sommige verklaarders sien hierdie nege boeke as Augustinus se soeke na waarheid. Dit is eweneens 'n verklaring waarin hy gelei word van 'n belydenis van sonde, tot 'n belydenis van geloof en eindelijk tot 'n belydenis van God se heerlikheid (Pine-Coffin 1961:15-16).

In die voorwoord tot *Surprised by Joy* stel C.S. Lewis² dit onomwonde dat sy bekeringsverhaal nie 'n gewone outobiografie is nie, en ook nie 'n belydenis soos Augustinus se *Confessiones* nie.³ Die feit dat Lewis bekend was met die *Confessiones*, blyk verder uit sy opmerking op p. 150 dat "... I had dabbled (not to my good) in the *Confessions* ..." en uit die aanhaling wat hy as subtitel by die laaste hoofstuk, "The Beginning", gebruik.⁴ Die Latynse subtitel word gevolg deur sy vertaling daarvan. Lewis se uiteindelijke bekering tot die Christelike geloof is deur 'n intellektuele stryd voorafgegaan. Soos Augustinus het hy geredeneer dat indien daar 'n God is, die mens 'n beredeneerde verlange na sielsvreugde ("joy") sal hê wat alle aardse begeertes oortref (Brown 1997:7). Volgens Beversluis (1985:9) het Plato reeds eeue vóór die Christelike era gepraat van die roeringe binne-in die menslike hart en die soeke van die siel om buite die wêreld 'n hoër ryk te vind waar dit tot rus kan kom. Lewis het baie oor dié argument van verlange nagedink en, soos Augustinus, tot die besef gekom dat hierdie verlange ook in sy lewe aanwesig is.

¹ Vir die doel van die artikel word Pine-Coffin se 1961 vertaling van die *Confessiones* gebruik.

² In die artikel sal verder na C.S. Lewis as "Lewis" verwys word.

³ Lewis 1955.

⁴ Lewis 1955:184: "*Aliud est de silvestri cacumine videre patriam pacis ... et aliud tenere viam illuc ducentem*. ST. AUGUSTINE, *Confessions*, VII, xxi. For it is one thing to see the land of peace from a wooded ridge ... and another to tread the road that leads to it".

Wanneer Augustinus terugkyk op die weg van sy bekering, sien hy dat God hom deur sy genade op verskillende maniere duidelik gelei het. Hy verleen in die *Confessiones* erkenning aan (i) verskeie persone wat 'n belangrike rol in sy bekering gespeel het (ook indirek deur boeke en ander geskrifte); (ii) besondere gebeure op sy lewenspad wat by terugskouing geblyk het van groot betekenis te wees; en (iii) innerlike konflik wat hom op sy bekeringsweg voortgedryf het.⁵

In hierdie artikel word dié drie punte as bakens op Augustinus se weg van bekering bespreek en uit die *Confessiones* toegelig. Dit blyk uit *Surprised by Joy* dat drie soortgelyke algemene bakens Lewis op sy bekeringsweg beïnvloed het.

2. *Persone as bakens*

Augustinus was oortuig daarvan dat God mense (ook indirek deur boeke en geskrifte) gebruik het om aan hom rigting te gee in sy soeke na waarheid:

... it was you who used them ... (*Confessiones* 1.6).

This answer which he gave me ... must surely have come from you, my God (*Confessiones* 4.3).

I believe that it was by your will that I came across those books before I studied the Scriptures ... (*Confessiones* 7.20).

Lewis erken in *Surprised by Joy* nie so deurlopend en eksplisiet die hand van God soos Augustinus in die *Confessiones* nie. Hy verwys byvoorbeeld indirek na God as die Voorsienigheid en sy Teenstander voordat hy direk erken dat God die een is wat op sy bekeringsweg in beheer was:

Providence ... decides to bring two minds together ... (*Surprised by Joy*: 153).

My Adversary began to make His final moves (*Surprised by Joy*: 173).

... before God closed in on me (*Surprised by Joy*: 179).

Augustinus en Lewis het erkenning verleen aan besondere persone wat op hulle weg van bekering 'n baie spesifieke rol gespeel het. Dit is verder opvallend dat persone vir Lewis, soos Augustinus dit eeue tevore ervaar het, veral op intellektuele en morele vlak as bakens uitgestaan het.⁶

2.1 *Besondere persone as bakens*

Vir Augustinus was sy moeder, Monica, die konstante teenwoordigheid wat haar doelbewus vir haar seun se bekering beywer het. Die persoon wat in Lewis se lewe

⁵ Die indeling en sistematisering van die stof wat behandel word, is sterk beïnvloed deur Quentin Colgan se artikel "Teaching the *Confessions*, Books 1-8: Theme and Pattern" (<http://www.bu.edu/wcp/Papers/Teac/TeacColg.htm>).

⁶ Die fokus op die invloed van persone op intellektuele en morele vlak word in die artikel gehandhaaf. Hierdie fokus bring mee dat daar in die teks onvermydelik oorvleueling in die indeling en sistematisering van bakens voorkom.

die spesiale plek gevul het wat Monica in Augustinus se lewe gehad het, was Joseph Arthur Greeves.

2.1.1 Monica

O'Meara (1954:36) beskryf Monica as 'n vrou van eenvoud, liefderyk, minsaam, opreg en goed. Sy was tegelyk sterk, prakties, ambisieus en vasbeslote. Hierdie klaarblyklik formidabele vrou se doelbewuste beywering vir Augustinus se bekering het ongeveer twintig jaar geduur. Uit die *Confessiones* blyk dat Augustinus oortuig was dat God sy moeder as baken op sy bekeringspad gebruik het:

... O Lord, my mother placed great hope in you (*Confessiones* 1.11).

Surely the word which rang in my ears, spoken by your faithful servant, my mother, could have come from none but you? ... It all seemed womanish advice ... Yet the words were yours, though I did not know it ... all the while you were speaking to me through her ... But I continued headlong on my way (*Confessiones* 2.3).

Die rol wat Monica in Augustinus se lewe gespeel het, kom deurentyd in die *Confessiones* na vore. Vanaf sy geboorte het hy gereeld die teken van die kruis van haar ontvang, en as jong seun het sy hom vertel van die belofte van die ewige lewe deur dié God wat homself verneder het en onder sondaars kom woon het. Sy het selfs geglo dat 'n klassieke (nie-Christelike) opvoeding haar seun sou help om by God uit te kom.⁷ As aspirant van die Manicheërs het Augustinus erken dat sy moeder vir hom 'n baken was wat onvermoeid by God vir sy leiding en bewaring gepleit het:⁸

Night and day my mother poured out her tears to you ... and in the most wonderful way you guided me. It was you who guided me, my God (*Confessiones* 5.7).

⁷ *Confessiones* 2.3: "... my mother ... thought that the usual course of study would certainly not hinder me, but would even help me, in my approach to you".

⁸ Mani, stigter van die Manicheïsme, is in 216 in Babilonië gebore en het in 'n gnostiese nedersetting grootgeword. Hy het beweer dat hy twee hemelse besoeke gehad het en daardeur tot die oortuiging gekom het dat hy die bemiddelaar op aarde is. Hy is in 277 in Persië gekruisig. Astrologie en demoneleer was vir die Manicheërs baie belangrik en hulle was veral prominent in intellektuele kringe omdat hulle die rede aangespreek het. Hulle stelstel was rigied dualisties (lig en donker, goed en boos, harmonie en chaos). Manichese moraliteit word deur drie aktiwiteite bepaal: die mond en kop (wat geëet mag word en wat nie), hand en liggaam (wat gedoen mag word – so min moontlik om sodoende nie kwaad te doen nie) en reproduksie (seks word verbied omdat die huwelik deur die duiwel ingestel is). Manicheïsme het voorsiening gemaak vir drie groepe: die uitverkore groep (wat gedoop is en in armoede en asketies geleef het), die aspirante (die grootste groep wat weinig van Christene verskil het) en die bose groep (wat in sommige gevalle vergewe kon word, of wat nooit vergewe kon word nie). Manicheïsme het vinnig tydens en ná Mani se leeftyd deur die Romeinse Ryk en veral in Noord-Afrika versprei. Toe Augustinus met die sekte in aanraking gekom het, was dit reeds verban en is dit in die geheim beoefen. Met verskeie wysigings het die sekte tot in die Middeleeue voortbestaan. Brown 1967:46-60, Pine-Coffin 1961:11-18 en O'Meara 1954:61-79 bied uitgebreide inligting oor Manicheïsme.

Monica wou voortdurend aan Augustinus se sy wees, maar hy het nie altyd haar kwellinge oor hom waardeur nie. In 383 het hy haar bedrieg en in die geheim van Karthago na Rome vertrek om aan haar teenwoordigheid te ontkom, wat hy as benouend ervaar het. Dié gebeure wat haar soveel smart besorg het, sien Augustinus as deel van God se plan:

... The next morning she was wild with grief ... because she thought you had not listened to her prayer ... she did not know what joys you had in store for her because of my departure (*Confessiones* 5.8).

Monica het haar weer in 385 by Augustinus in Milaan aangesluit waar sy verneem het dat hy nie meer die valsheid van die Manicheïsme aangehang het nie. Sy het haar hoop toe volkome op Ambrosius, die biskop van Milaan, gevestig en geglo dat hy 'n betekenisvolle invloed op Augustinus se bekeringsweg sou hê.

Ná Augustinus se bekering was Monica die eerste om, naas sy vriend Alypius wat by hom was, daarvan te verneem. Sy was heeltemal oorstelp dat haar gebede verhoor is. As toegewyde moeder en gelowige het sy nooit die hoop verloor dat Augustinus hom tot die Christelike geloof sou bekeer nie. By haar dood eer Augustinus haar in die *Confessiones* as besondere baken op sy bekeringsweg:

For this was the mother, now dead and hidden awhile from my sight, who had wept over me for many years so that I might live in your sight (*Confessiones* 9.12).

2.1.2 Joseph Arthur Greeves

Soos wat Augustinus hom gehaas het om Monica van sy bekering te vertel, was Joseph Arthur Greeves die een met wie Lewis eerste die nuus van sy bekering wou deel. Anders as Monica, wat haar aktief vir Augustinus se bekering beywer het, het Greeves in Lewis se herinneringe uitgestaan as dié een wat in sy Christelike geloof vasgestaan het en wat in hulle debat oor godsdiens as oorwinnaar uit die stryd getree het (Green & Hooper 1974:98).

Greeves (1895–1968) was die naaste buurseun van “Little Lea”, die huis waarheen die Lewis-gesin in 1905 verhuis het toe Lewis ongeveer sewe jaar oud was. Ná sy broer Warren se vertrek na die oorlogsfront, het Greeves Lewis se mees intieme en lewenslange vriend geword.⁹ Lewis het in April 1914 besluit om 'n uitnodiging van Greeves, wat siek was, te aanvaar en hom te besoek (Hooper 1979:9).¹⁰

In teenstelling met Augustinus wat deurentyd eksplisiet daarop wys dat God hom deur Monica op sy bekeringsweg gelei het, gee Lewis slegs 'n implisiete aanduiding dat hy God se hand in sy ontmoeting met Greeves sien:

⁹ Lewis 1955:160-161 “... the man ... to share all your most secret delights. There is nothing to be overcome in making him your friend; he and you join like rain-drops on a window ...”.

¹⁰ Lewis 1955:43 “We resented the appearance of any third party as an infuriating interruption”. Die Lewis-broers het aanvanklik nie veel aandag aan Greeves geskenk nie. Wanneer hulle van verskillende kosskole tuisgekom het, wou hulle nie hulle intieme vakansieprogram van gesels, lees- en skryfwerk, speel en fietsry met 'n ander deel nie.

I can't remember what led me to accept this invitation, but for some reason I did (*Surprised by Joy*: 106).

Lewis en Greeves het in vele opsigte van mekaar verskil en in verskillende wêreld geleef,¹¹ maar dit wat hulle met mekaar gedeel het, spreek dwarsdeur *Surprised by Joy*: hulle passie vir die Noorse mitologie (p. 106), gesprekke oor verbeeldingskrag en rasionaliteit (p. 111) en wandeling in die natuur (p. 115). Greeves het Lewis ook geleer om die klassieke Engelse romans te waardeer (pp. 122-123), om die gevoel van 'n boek in die hand te koester (p. 132), en om 'n fyn waarnemingsvermoë en 'n liefde vir ongekunsteldheid te ontwikkel:

Arthur had begun my education as a seeing, listening, smelling, receptive creature (*Surprised by Joy*: 160).

Greeves was 'n Christen en Lewis 'n ateïs toe hulle mekaar ontmoet het. Ten spyte daarvan dat Lewis hom met sy idees oor realisme gebombardeer het, het Greeves deurentyd sy onverstoorbare self gebly en Lewis kon hom nie tot sy sienswyses oorhaal nie (Green & Hooper 1974:98). In sy briewe het Lewis later dikwels met Greeves geloofsake gedeel en hom as 't ware as sy biegvader beskou (Peters 1985:102). Soos reeds gemeld, was Greeves ook die eerste persoon vir wie Lewis van sy bekering tot die Christelike geloof vertel het, in 'n brief gedateer 1 Oktober 1931: "... I have just passed on from believing in God to definitely believing in Christ – in Christianity" (Hooper 1979:425). Volgens Hooper (1979:26) het Greeves met trane van blydschap die nuus ontvang. In dieselfde brief erken Lewis dat die "homeliness" wat hy by Greeves geleer het, hom ingelei het in die Christelike deug van liefdediens.¹²

Lewis en Greeves het hulle besondere verhouding van ongeveer vyftig jaar hoofsaaklik deur briefwisseling en vakansiebesoeke aan die gang gehou. Greeves was teruggetrokke en beskeie, in vele opsigte 'n skadufiguur wat hom nie aktief vir Lewis se bekering beywer het nie. Maar soos Monica in Augustinus se lewe 'n besondere plek ingeneem het en in 'n vertrouensverhouding met hom gestaan het, was Greeves die een wat oor 'n lang tydperk die konstante teenwoordigheid in Lewis se lewe was.

2.2 Persone as bakens op intellektuele vlak

Verskeie persone het 'n beslissende rol op Augustinus se bekeringsweg gespeel deur hom te help om hindernisse op intellektuele vlak te oorkom. Persone wat as bakens uitgestaan het, was (i) Nebridius (vriend) en Faustus (Manicheër) wat hom gehelp het om sy verbondenheid aan die valsheid van Manicheïsme af te lê; (ii) Vindicianus (dokter en prokonsul) en Firminus (vriend) wat hom gehelp het om die valsheid van astrologie in te sien; (iii) Ambrosius wat hom tot insig oor die aard van God gelei het;

¹¹ Peters 1985:102. Die briljante en bekende Lewis het 'n besige, vol lewe in Oxford en Cambridge gelei, terwyl Greeves stil en beskeie in Ierland gewoon en van 'n privaat inkomste geleef het.

¹² Hooper 1979:425 "All the 'homeliness' (wh[ich] was your chief lesson to me) was the introduction to the Christian virtue of charity or love".

en (iv) die Neo-Platoniste, wie se boeke hom gehelp het in sy nadenke oor die Godsbegrip, en om tot helderheid oor die begrip van boosheid te kom.

Soos met Augustinus die geval was, het persone ook op intellektuele vlak as bakens op Lewis se bekeringsweg uitgestaan. Persone wat vir hom rigtinggewend was, was (i) sy skoolmeesters, Oldie en Kirkpatrick, wat hom beïnvloed het om op 'n logiese en beredeneerde wyse die waarheid na te jaag; (ii) sy vriend Barfield wat hom laat afsien het van realisme; en (iii) Chesterton en ander Christen-skrywers wat hom deur hulle boeke laat insien het dat die Christelike mite histories gegrond is.

2.2.1 Bakens op intellektuele vlak op Augustinus se bekeringsweg

2.2.1.1 Nebridius en Faustus

Nebridius was 'n welgestelde nie-Christen van Karthago deur wie Augustinus insig verkry het in sommige teorieë van die Manicheërs en wat hom aan hulle leer laat twyfel het. Augustinus beskryf hom as 'n baie goeie vriend en 'n beginselvaste jong man van onkreukbare karakter wat die spot met waarsêery gedryf het (*Confessiones* 4.3). Hy het sy tuisdorp naby Karthago, sy huis en ryk familie agtergelaat en Augustinus na Milaan gevolg om naby sy vriend te wees. Sy hoofdoel was om saam met Augustinus na waarheid en wysheid te soek (*Confessiones* 6.10). Hulle twee en Alypius het dikwels gesprekke gevoer oor die aard van die goeie en die bose wat deel gevorm het van die dualistiese siening van die Manicheïsme (*Confessiones* 6.16). Nebridius is oorlede kort ná Augustinus en Alypius tot bekering in Christus gekom het, maar nie voordat hy en sy hele huishouding in Afrika Christene geword het nie (*Confessiones* 9.3). Augustinus was reeds in Karthago diep beïndruk met Nebridius se argument oor die valsheid van die Manichese teorie oor God (*Confessiones* 7.2). Hoewel Nebridius Augustinus se twyfel oor die Manichese leer versterk het, het Augustinus steeds bly soek na 'n antwoord op sy vrae oor die oorsprong van boosheid (*Confessiones* 7.3).

Augustinus moes nege jaar wag voordat hy uiteindelik kennis gemaak het met Faustus, biskop en segsman van die Manicheërs en 'n retorikus van formaat. Hy is egter nie deur Faustus se welsprekendheid beïnvloed nie:

But in your wonderful, secret way, my God, you had already taught me that a statement is not necessarily true because it is wrapped in fine language or false because it is awkwardly expressed (*Confessiones* 5.6).

Augustinus het baie vrae oor die Manicheïsme gehad wat nie deur gewone lede van die sekte beantwoord kon word nie. Daarom het hy al sy hoop op verheldering gevestig op Faustus, 'n bekende segsman van die Manicheërs. Dit het vir Augustinus gou duidelik geword dat Faustus nie antwoorde op sy vrae gehad het nie. Faustus het wel groot respek by hom afgedwing omdat hy eerlik erken het dat hy Augustinus nie kon help met die probleme wat hy met die Manichese leer gehad het nie. Augustinus het duidelik God se hand in die ontmoeting met Faustus gesien:

... So it was that, unwittingly and without intent, Faustus who had been a deadly snare to many now began to release me from the trap in which I had

been caught. For in the mystery of your providence, my God, your guiding hand did not desert me (*Confessiones* 5.7).

Nebridius, wat saam met Augustinus na antwoorde op belangrike vrae oor die Manichese leer gesoek het, en Faustus, wat nie bevredigende antwoorde oor die Manichese leer kon verskaf nie, was vir Augustinus bakens op intellektuele vlak. Hulle het 'n groot rol gespeel om hom tot insig te laat kom oor die valsheid van Manicheïsme, 'n leer wat vir hom 'n groot hindernis op sy bekeringsweg was.

2.2.1.2 Vindicianus en Firminus

Augustinus het tydens sy Manichese periode in astrologie geïnteresseerd geraak in sy pogings om by waarheid uit te kom. Twee persone wat as bakens uitgestaan het om Augustinus op die valsheid van astroloë se teorieë te wys, was Vindicianus ('n dokter) en Firminus ('n vriend).

Vindicianus was nie alleen 'n uitstekende dokter nie, maar ook prokonsul. Augustinus het met hom in laasgenoemde hoedanigheid kennis gemaak toe hy as wenner in 'n digkuns-kompetisie aangewys is en Vindicianus die lourierkrans op sy kop geplaas het. Volgens Augustinus het God dié man, wat uitgesproke was oor astrologie, op sy pad gebring om te verhoed dat hy hom verder in astrologie verdiep:

But you did not fail to use even that old man to help me, nor did you cease to give my soul through him the medicine which it needed ... he learned that I was an enthusiast for books of astrology, and in a kind and fatherly way he advised me to throw them away ... as a young man he had studied astrology himself ... after a time he had given them up ... for the very good reason that he had found out that they were entirely wrong ... This answer which he gave me ... must surely have come from you, my God (*Confessiones* 4.3).

Vindicianus het uit ervaring aan Augustinus die raad gegee om van astrologie af te sien, maar dit sou nog 'n paar jaar duur voordat Augustinus finaal van die valsheid van astrologie oortuig sou word.

Firminus, 'n goeie vriend van Augustinus en geskool in die menswetenskappe en kunste, en veral retoriek, het enkele jare ná die bogenoemde ontmoeting met Vindicianus aan Augustinus gevra om sy toekoms in besigheidsake deur die stand van die sterre te lees. Augustinus het ingewillig, maar hom meegedeel dat hy oortuig is dat sulke voorspellings absurd en betekenisloos is. Na aanleiding van dié mededeling het Firminus 'n persoonlike verhaal oor sy eie geboorte vertel, wat die feit vir Augustinus finaal onderstreep het dat voorspellings wat op die lees van sterre gebaseer is en as “waar” bewys word, blote geluk is.¹³ Augustinus is deur die

¹³ Firminus se pa het in voorspellings deur die lees van sterre geglo. Met sy seun Firminus se geboorte, het een van sy slawe op presies dieselfde tyd 'n kind ryker geword. Indien die voorspelling volgens die sterre korrek was, sou die twee kinders presies dieselfde kans in die lewe hê. Die een het egter seun van 'n vooraanstaande Romeinse burger gebly en die ander seun van 'n Romeinse slaaf (*Confessiones* 7.6).

eenvoudige verhaal van Firminus finaal oortuig dat hy in astrologiese voorspellings nie die waarheid sou vind nie:

... my God, let me acknowledge your mercy from the deepest depths of my soul! ... You provided me with a friend [Firminus] who cured my stubborn resistance both to that wise old man Vindicianus and to Nebridius ... (*Confessiones* 7.6).

Augustinus is in sy soeke na die waarheid gedryf deur sy onvergenoegdheid met valsheid. Vindicianus en Firminus het hom elkeen op 'n bepaalde wyse beïnvloed in sy denke oor die ware aard van Manicheïsme en astrologie.

2.2.1.3 Ambrosius

Augustinus is in 384 na Milaan om hom as professor in retoriek te vestig. Vir sy openbare beeld was dit tot voordeel om 'n kategeet van die Katolieke Kerk te word omdat die hof daar Christelik was. As biskop het Ambrosius 'n baie vername pos in die openbare lewe beklee (Brown 1967:81). Toe Augustinus met hom kennis gemaak het, is hy getref deur sy vriendelikheid. Hy het later duidelik God se hand in hierdie ontmoeting gesien omdat hy in die eerste plek deur Ambrosius se goeie hoedanighede as spreker na die eredienste gelok is:

Unknown to me, it was you who led me to him, so that I might knowingly be led by him to you ... My heart warmed to him, not at first as a teacher of the truth, which I had quite despaired of finding in your Church, but simply as a man who showed me kindness ... (*Confessiones* 5.13).

Mettertyd het die inhoud van Ambrosius se preke Augustinus intellektueel begin aanspreek. In teenstelling met Augustinus, kon Ambrosius Grieks vlot lees en het van die mees rasonale en eietydse boodskappe in die Latynse wêreld aan sy gemeente gebring. Augustinus was besonder beïndruk dat Ambrosius die Ou Testament teen die kritiek van die Manicheërs kon verdedig (Brown 1967:82, 84). Hy het die kerk eerlik gevind en minder verwaand as die Manicheïsme, wat wetenskaplike kennis met versinsels probeer staaf het wat mense in goedertrou en sonder enige bewyse moes aanvaar.

Terwyl Augustinus nog baie vrae in sy gemoed moes uitsorteer oor waarheid, het hy die Katolieke leer begin verkies. Hy het intellektueel duidelikheid gekry oor die aard (substansie) van God waarmee hy baie geworstel het en het besef dat hy vroeër mislei is in die vorming van sy voorstelling van God. Deur Ambrosius se lering is Augustinus intellektueel oortuig van die leer van die verlossing (*Confessiones* 5.13) en het hy tot die besondere insig gekom dat sekere dinge in die geloof aanvaar moes word (*Confessiones* 6.5). Die Heilige Skrif, waarop Augustinus vroeër neergesien het, het ook vir hom begin sin maak:

... when I first read the Scriptures ... they seemed quite unworthy of comparison with the stately prose of Cicero, because I had too much conceit to accept their simplicity and not enough insight to penetrate their depths (*Confessiones* 3.5).

Its plain language and simple style make it accessible to everyone ... this book stands out alone on so high a peak of authority and yet draws so great a throng in the embrace of its holy humility (*Confessiones* 6.5).

Ambrosius was vir Augustinus 'n baken op sy bekeringsweg omdat hy hom aan idees blootgestel het wat vir hom tot op daardie stadium onbekend was. Hy het hom beïnvloed om sy begrip van God, wat hy as stoflik voorgestel het, te verander (O'Meara 1941:120).

2.2.1.4 Die Neo-Platoniste

Augustinus is waarskynlik in 386 bekend gestel aan die idees van die Neo-Platoniste (Brown 1967:94). Hy was oortuig daarvan dat dit deur God se toedoen was dat hy die geskrifte begin lees het.¹⁴

So you made use of a man, one who was bloated with the most outrageous pride, to procure me some of the books of the Platonists (*Confessiones* 7.9).

Soos wat Ambrosius Augustinus se intellek aangespreek het om sy begrip van God te wysig, so is Augustinus deur die lees van Neo-Platonistiese geskrifte gehelp om sy begrip van God te vorm.¹⁵ Hy kon God nou as nie-materieel en as die oneindige voorstel, die skepper van die heelal in volmaakte orde en sonder gebreke. Hy het ook die bewering van die Neo-Platoniste aanvaar dat deugde (bv. innerlike skoonheid, harmonie, wysheid, geregtigheid) en ewige waarhede (bv. die begeerte om geluk te ervaar, wysheid wat beter is as dwaasheid) inherent is aan die menslike siel. Hierdie innerlike deugde en waarhede van die mens het vir Augustinus heengewys na die oorspronklike bron van die ewige en onveranderlike vorm van deug, en as sulks as onweerlegbare bewys gedien van die bestaan van sy God (Scott 1995:109).

Dieselfde Neo-Platonistiese geskrifte het hom gehelp om oor die aard van boosheid na te dink. Hy het tot die oortuiging gekom dat boosheid vir God nie bestaan nie, dat die skepping as geheel op geen manier leemtes het nie, dat alle lewe en gebeure in volmaakte reëlmaat daargestel is wat bydra tot die harmonie van God se volmaakte orde in die skepping (*Confessiones* 7.13).

Augustinus het sy bewondering vir die Neo-Platoniste vir die res van sy lewe behou. Hy was oortuig dat hulle so na aan die Christelike waarheid gekom het as wat sonder die genade van God moontlik was (Scott 1995:113). Die lees van hulle geskrifte het hom gehelp om los te kom van die beperkte idees van die Manicheïste oor God, en van die vermenslikte begrip van God wat hy sedert sy kinderjare gehad het (Scott 1995:12). Die lees van die Neo-Platonistiese geskrifte het gelei tot Augustinus se intellektuele ontwikkeling en sy vorming van 'n Godsbegrip, en word

¹⁴ Volgens O'Meara 1954:141 het die lees van die Neo-Platoniste se werke die vroeëre vervoering wat Augustinus met die lees van Cicero se *Hortensius* ervaar het, ver oortref. Hy het daarna ook finaal van die materialistiese rasionalisme van die Manicheïsme afgesien.

¹⁵ *Confessiones* 7.9. Volgens Augustinus het die Neo-Platoniste deur hulle hoogmoed te veel klem op die intellek geplaas. Daardeur is hulle self verhinder om die noodigheid aan geloof in Christus in te sien. Cf. <http://www.molloy.edu/academic/philosophy/sophia/augustine/conf7.notes.htm>.

as baken op sy bekeringsweg gesien omdat hy toe finaal die rug op Manicheïsme kon keer (Scott 1995:77).

2.2.2 Bakens op intellektuele vlak op Lewis se bekeringsweg

2.2.2.1 Oldie en W.T. Kirkpatrick

Lewis is ná sy moeder se dood in September 1908 na die kosskool Wynyard in Engeland waar Oldie die skoolhoof was; 'n tiran wat vrees en bewing afgedwing het.¹⁶ Volgens Lewis het die leerlinge ten spyte van Oldie se onmenslike onderrigmetodes weinig by hom geleer. By terugskouing het hy egter besef dat Oldie by sy leerlinge die belangrikheid van waarheid ingeskerp het en hulle gedwing het om te redeneer:

The ogre [Oldie] said ... "Always stick to the truth" ... though he taught geometry cruelly, he taught it well. He forced us to reason, and I have been the better for those geometry lessons all my life (*Surprised by Joy*: 29).

Die agtien maande by Wynyard, toe Lewis maar tussen tien en twaalf jaar oud was, was vir hom 'n beproewing, maar staan as baken op sy bekeringsweg uit. Hy het, soos Augustinus, 'n intellektuele bekeringsproses deurloop waar die redeneringsvermoë wat Oldie by hom ingeskerp het, van onskatbare waarde was.

In September 1914, toe Lewis sestien jaar oud was, het sy pa en broer besluit dat hy vir privaatonderrig na Kirkpatrick moes gaan om sy skoolopleiding af te rond. Dié besluit beskryf Lewis as:

... the most fortunate thing that ever happened to me (*Surprised by Joy*: 104).

Volgens Walsh (1979:5-6) was Kirkpatrick 'n meester van onverbiddelike logika wat in sy onderrig beklemtoon het dat daar op 'n logiese wyse na die waarheid gesoek moes word. Kirkpatrick, die ateïs en rasionalis, het Lewis onbewustelik intellektueel geskool om by waarheid uit te kom:

The idea that human beings should exercise their vocal organs for any purpose except that of communicating or discovering truth was to him preposterous (*Surprised by Joy*: 110-111).

Die intellek en die soeke na waarheid was vir Augustinus en Lewis albei die dryfkrag op hulle onderskeie bekeringsweë. Augustinus se ouers het eeue tevore verseker dat hy 'n goeie opvoeding ontvang, en sy opleiding as retorikus het hom geskool om op 'n logiese wyse te redeneer. Oldie en Kirkpatrick het op hulle beurt die waarde van logiese redering by Lewis ingeskerp. Beide Augustinus en Lewis is in hulle logiese soeke na die waarheid tot geloof in Christus gelei.

¹⁶ In Hoofstuk 2 van *Surprised by Joy* vertel Lewis in detail van sy wedervarings by Wynyard.

2.2.2.2 Owen Barfield

Barfield (1898–1997) en Lewis het mekaar in 1919 by Oxford as voorgaande studente ontmoet pas nadat hulle albei van die oorlogsfront teruggekeer het. Dit was die begin van 'n lewenslange vriendskap op sosiale, maar veral intellektuele vlak.¹⁷ Lewis het, naas sy “First Friend” en alter ego Greeves, vir Barfield beskou as sy sogenaamde “Second Friend”; die anti-self wat oor alles met hom verskil het:

Of course he shares your interests; otherwise he would not become your friend at all. But he has approached them all at a different angle ... He is as fascinating (and infuriating) as a woman (*Surprised by Joy*: 161).

Barfield en Lewis het mekaar deur gesprekke, briewe en lang wandeling in die natuur oor jare beïnvloed, maar Lewis erken dat hy die een is wat deur Barfield verander is:

When you set out to correct his heresies, you find that he forsooth has decided to correct yours! ... But I think he changed me a good deal more than I him (*Surprised by Joy*: 161).

Barfield se bekering tot antroposofie¹⁸ het gelei tot 'n onophoudelike geredetwis tussen hulle, wat deur Lewis as die “Great War” beskryf is, maar wat gelukkig nooit in 'n rusie ontaard het nie. Barfield kon nie daarin slaag om Lewis tot hierdie filosofie oor te haal nie, maar die indringende gesprekke tussen hulle het gelei tot 'n keerpunt in Lewis se lewe. Barfield het Lewis gehelp om in te sien dat hy eietydse intellektuele sienings nie sommer onkrities kon aanvaar nie, en dat realiste teenstrydige sienings huldig (*Surprised by Joy*: 167-168). Nadat Lewis van realisme afgesien het, het hy idealisme begin aanhang en daarmee al nader aan die Christelike ideaal beweeg. Barfield het as baken op Lewis se bekeringsweg uitgestaan as intellektuele gespreksgeenoot wat instrumenteel was in sy vordering van ateïsme tot volle oorgawe in Christus.

2.2.2.3 G.K. Chesterton en ander Christen-skrywers

Lewis het vir die eerste keer met die werk van Chesterton (1874–1936) kennis gemaak terwyl hy tydens die Eerste Wêreldoorlog in 'n hospitaal aan die herstel was van loopgraafkoors. Hy het onmiddellik aanklank gevind by Chesterton se skryfstyl en humor en het gehou van die element van die goeie (“goodness”) wat uit sy werk gestraal het (*Surprised by Joy*: 153). By terugskouing erken Lewis dat hy nie geweet het waarvoor hy hom inlaat toe hy Chesterton se werk ontdek het nie, en dat die

¹⁷ Barfield was die langsewende lid van die intellektuele gespreksgroep, *The Inklings*, 'n groep Oxford intellektuele wat tussen die twee Wêreldoorloë vurige gesprekke oor Christenskap en mitologie gevoer het. Ander lede van die groep was o.a. J.R.R. Tolkien, Christopher Tolkien, Warren Lewis, Hugo Dyson, Charles Williams, Dr. Robert E. Havard, Nevill Coghill, Adam Fox, Lord David Cecil, Father Gervase Mathew, Colin Hardie en John Wain (Hooper 1979:27).

¹⁸ Antroposofie kan omskryf word as 'n okkulte stelsel wat daarop aanspraak maak dat die sleutel tot wysheid en die kennis van die heelal in die mens gesetel is (*A Dictionary of Philosophy*: 15).

Voorsienigheid met die lees van Chesterton se werke 'n plan met hom moes gehad het.¹⁹

It would almost seem that Providence, or some “second cause” of a very obscure kind, quite over-rules our previous tastes when It decides to bring two minds together (*Surprised by Joy*: 153).

Hoe meer van Chesterton se werke Lewis geles het, hoe meer het hy hom 'n buitengewoon verstandige mens gevind (*Surprised by Joy*: 171). In 1925, dieselfde jaar toe hy 'n “fellow” by Magdalen College in Oxford geword het, het Lewis Chesterton se boek *The Everlasting Man* geles.²⁰ Die vermenging van filosofie en mitologie (rede en storie) het sy intellek en siel bevredig en die uiteensetting van die Christelike geskiedenis het vir die eerste keer vir hom sin gemaak:

Then I read Chesterton's *Everlasting Man* and for the first time saw the whole Christian outline of history set out in a form that seemed to me to make sense (*Surprised by Joy*: 178).

Naas Chesterton, noem Lewis in *Surprised by Joy* (p. 171) die name van verskeie ander Christen-skrywers en -digters, o.a. MacDonald,²¹ Johnson,²² Spenser,²³ Milton,²⁴ Donne,²⁵ Browne²⁶ en Herbert²⁷ wie se werke hom op sy bekeringsweg beïnvloed het.²⁸ Hy erken dat hy ook deur die werke van die klassieke meesters Plato (427-437v.C.), Aeschylus (±525-456v.C.) en Vergilius (70-19v.C.) beïnvloed is om sy gevestigde siening oor godsdiens te verander:

All the books were beginning to turn against me (*Surprised by Joy*: 171).

¹⁹ Net so het Augustinus erken dat hy die werke van die Neo-Platoniste deur God se toedoen begin lees het.

²⁰ Lewis plaas *The Everlasting Man* van Chesterton tweede op die lys van boeke wat die heel grootste invloed op sy lewe gehad het. Die eerste was *Phantastes* van MacDonald (<http://www.scriptoriumnovum.com/l/books.html>).

²¹ George MacDonald (1824-1905). Sien paragraaf 2.3.2.3 vir die rol van die *Phantastes* as baken op morele vlak op Lewis se bekeringsweg; paragraaf 3.2.1 vir die verandering wat die ontdekking van die *Phantastes* in sy lewe teweeggebring het.

²² Hooper 1979:364. Lewis het in sy briewe aan Greeves dikwels oor die werk van Dr Samuel Johnson (1709-1784) geskryf, bv. oor sy werk *The Rambler*.

²³ Hooper 1979:475. Die werke van Edmund Spenser (1552?-1599), bv. *Faerie Queen*, het Lewis grootliks beïndruk en sy indrukke daaroor word dikwels in briewe met Greeves gedeel.

²⁴ Lewis skryf o.a. aan Greeves dat John Milton (1608-1674) se gedig *Comus* hom bekoor het, ook *Paradise Lost* (Hooper 1979:133, 123).

²⁵ John Donne (1571/2-1631).

²⁶ Sir Thomas Browne (1605-1682).

²⁷ George Herbert (1593-1633).

²⁸ Lewis 1955:171 “George MacDonald ... of course it was a pity he had that bee in his bonnet about Christianity. He was good *in spite of it* ... Johnson was one of the few authors whom I felt I could trust utterly; curiously enough, he had the same kink [eienaardigheid dat hy ook 'n Christen was]. Spenser and Milton by a strange coincidence had it too ... I was deeply moved by the *Dream of the Rood*; more deeply by Langland; intoxicated (for a time) by Donne; deeply and lastingly satisfied by Thomas Browne. But the most alarming of all was George Herbert”.

Waar die werke van die Neo-Platoniste Augustinus beïnvloed het om sy begrip van God te vorm en daarmee die rug op Manicheïsme te keer, het Lewis ervaar dat die werke van Christen-skrywers, veral dié van Chesterton, hom gehelp het om in te sien dat die verhaal van die Christendom nie 'n gewone mite is nie, maar histories gefundeer.

2.3 Persone as bakens op morele vlak

Augustinus en Lewis het met dieselfde twee morele struikelblokke in hulle lewens geworstel voordat hulle finaal tot oorgawe in Christus gekom het. Lewis het in 'n besondere brief, gedateer 30 Januarie 1930, teenoor Greeves erken dat hoogmoed 'n sonde in sy lewe is wat totaal van hom besit geneem het. In dieselfde paragraaf noem hy die probleem wat hy ondervind om van sy eie wil afstand te doen.²⁹ Soos Augustinus, het Lewis deur die voorbeeld van persone tot die besef gekom dat hy met hoogmoed kan breek en tot 'n wilsbesluit oor sy geloofsiening kan kom.

Persone wat Augustinus gehelp het om morele hindernisse op sy bekeringsweg te bowe te kom, was (i) Simplicianus wat die verhaal van Victorinus vertel het en hom daardeur beïnvloed het om sy hoogmoed te laat vaar; en (ii) Ponticianus wat hom indirek gehelp het om die groot struikelblok van sy eie wil te oorkom en daarmee met sy verbondenheid aan wellus te breek.

Lewis noem, soos Augustinus, verskeie persone wat hom (ook indirek deur hulle boeke) gehelp het om morele hindernisse op sy bekeringsweg te oorkom. Die voorbeeld van (i) Johnson, 'n medesoldaat; en (ii) Oxford-vriende soos Jenkin, Harwood en Coghill het Lewis gehelp om sy hoogmoedige houding te laat vaar; 'n proses wat begin en afgesluit is met (iii) die lees van MacDonald se *Phantastes* en Euripides se *Hippolytus*. Die wilsbesluit om hom tot teïsme te bekeer, het gevolg na (iv) 'n opmerking deur 'n geharde ateïs.

2.3.1 Bakens op morele vlak op Augustinus se bekeringsweg

2.3.1.1 Simplicianus en Victorinus

Nadat Augustinus reeds tot intellektuele sekerheid in God gekom het, was daar steeds morele hindernisse op sy bekeringsweg wat hom verhoed het om tot volle oorgawe aan God te kom. In 'n poging om morele stabiliteit te verkry, het hy besluit om met Simplicianus, 'n biskop in Milaan en geestelike vader van Ambrosius, te praat. By terugskouing, het Augustinus hierdie gesprek duidelik as deel van God se plan met hom gesien:

I did not ask for more certain proof of you, but only to be made more steadfast in you. But in my worldly life all was confusion ... I could not make up my mind to venture along the narrow path ... By your inspiration it seemed to me a good plan to go and see Simplicianus ... (*Confessiones* 8.1).

²⁹ Hooper 1979:339: "What worreys [worries] me much more is *Pride* – my besetting sin ... Closely connected with this is the difficulty I find in making even the faintest approach to giving up my own will ...".

Augustinus het aan Simplicianus vertel dat hy die geskrifte van die Neo-Platoniste gelees het, wat onder andere deur Victorinus in Latyn vertaal is. Simplicianus was dankbaar dat Augustinus die Neo-Platonistiese geskrifte gelees het en nie dié van ander filosowe nie, en met Victorinus se bekeringsverhaal wou hy aan Augustinus Christus se voorbeeld van nederigheid illustreer. Dié verhaal het Augustinus gesien as deel van God se plan met hom:

Then, to encourage me to follow Christ's example of humility ... he told me about Victorinus ... the story ... shows the great glory of your grace and for your glory I must tell it (*Confessiones* 8.2).

Victorinus was 'n baie gesiene man in die nie-Christelike wêreld. Hy het 'n uitgebreide kennis van die menswetenskappe en die kunste gehad, het baie boeke oor filosofie gelees en resensies daarvoor geskryf, was 'n retorikus van formaat en leermeester van vele vooraanstaande senatore. As gevolg van sy roem as onderwyser is 'n standbeeld ter ere van hom in die Romeinse forum opgerig.

Vir baie jare was Victorinus 'n vurige verdediger van nie-Christelike tradisies, maar ten spyte hiervan was hy op die ou end nie skaam om in die openbaar te erken dat hy 'n Christen is nie.³⁰ Die verhaal van die gesiene Victorinus wat sy loopbaan as retorikus laat vaar het om 'n voorbeeld van Christen-vroomheid te word, het vir Augustinus, wat moeite gehad het om sy hoogmoed te laat vaar, op 'n besondere manier aangespreek om sy voorbeeld te volg:

The devil has a firmer hold on men in high places because of their pride in their rank ... (*Confessiones* 8.4).

When your servant Simplicianus told me the story of Victorinus, I began to glow with fervour to imitate him. This, of course, was why Simplicianus had told it to me. I longed to do the same, but I was held fast ... by my own will, which had the strength of iron chains (*Confessiones* 8.5).

By die aanhoor van Victorinus se verhaal, het Augustinus onwillekeurig aan die apostel Paulus gedink wat ook sy hoogmoed en selfvoldaanheid laat vaar het om in eenvoud 'n volgeling van Christus te word (*Confessiones* 8.4). Simplicianus, wat die bekeringsverhaal van Victorinus vertel het, het Augustinus laat besef dat sy hoogmoed en eie wil in die pad van volle oorgawe staan.

³⁰ Victorinus het vir Simplicianus in privaat gesprekke herhaaldelik vertel dat hy na intensiewe bestudering van die Heilige Skrif besluit het om 'n Christen te word. Simplicianus wou sy Christenskap eers aanvaar as hy hom in die kerk gesien het. Dit was vir Victorinus baie moeilik om in die openbaar te erken dat hy die Christelike geloof aanvaar het omdat hy nie graag sy vriende wat nie-Christelike gode aanbid het, wou aanstoot gee nie ("Is it then the walls of the church that make the Christian?"). Die priesters het aangebied dat Victorinus sy geloof in 'n private seremonie bely, maar hy het besluit om dit tog in teenwoordigheid van die hele gemeente te doen (*Confessiones* 8.2).

2.3.1.2 Ponticianus

Augustinus vertel in die *Confessiones* dat hy sedert sy laat tienerjare (371), toe hy as student na Karthago is, in 'n wêreld van sonde (seksuele verhoudings, die bywoon van moreel twyfelagtige opvoerings, 'n slegte vriendekring) verval het. Volgens hom het wellus in sy lewe hoogty gevier en was dit vir hom baie belangrik dat mense van hom moes hou (*Confessiones* 2.1).³¹ Toe hy intellektueel reeds oortuig was van die Christelike waarheid, was sy siel steeds in konflik oor die wilsbesluit wat hy moes neem. Die onverwagse besoek van Ponticianus aan Augustinus en Alypius hou direk verband met Augustinus se besluit om met wellus te breek. Hy erken dan ook God se aandeel in die besoek:

... I shall now tell and confess to the glory of your name how you released me from the fetters of lust which held me so tightly shackled and from my slavery to the things of this world (*Confessiones* 8.6).

Ponticianus was 'n Christen en medelandgenoot uit Afrika wat 'n hoë posisie aan die keiserlike hof beklee het. Hy was verras om 'n kopie van Paulus se sendbriewe in Augustinus en Alypius se huis te sien, en het na aanleiding daarvan die strekking van sy besoek na geloofsake verander. Hy het begin vertel van 'n Egiptiese monnik, Antonius, en van groepe askete wat in die woestyn woon; verhale heeltemal onbekend aan Augustinus en Alypius. Ponticianus het daarna 'n verhaal vertel waarvan hy self getuie was: hy en drie van sy vriende, al vier hoë amptenare, het 'n ent gaan stap terwyl die keiser die spele bygewoon het. Twee van sy vriende het weggedwaal en 'n boek oor die lewe van die monnik Antonius te lees gekry terwyl hulle toevallig by 'n klooster ingestap het. Die een, en later ook die ander, is so deur die verhaal geraak dat hulle besluit het om hulle lewens volledig aan God te wy. Die voorbeeld van hierdie twee vriende het hulle verloofdes op hulle beurt ook laat besluit om hulle lewens geheel aan God oor te gee (*Confessiones* 8.6).

Augustinus is besonder deur die verhaal aangespreek omdat hy besef het Ponticianus se vriende was in staat om 'n wilsbesluit te neem; 'n wilsbesluit waartoe hy vir jare al nie kon kom nie en wat hy maar altyd wou uitstel:

... my heart warmed to those two men as I heard how they had made the choice that was to save them by giving themselves up entirely to your care, the more bitterly I hated myself in comparison with them ... I had prayed to you for chastity and said 'Give me chastity and continence, but not yet' (*Confessiones* 8.7).

³¹ Augustinus skilder in die *Confessiones* 'n baie donker prentjie van sy jeug. Hy was egter nie buitengewoon onverskillig nie, want vir vyftien jaar was hy getrou aan sy metgesel wat aan hul seun, Adeodatus, die lewe geskenk het. Hy was opreg hartseer om haar na Afrika te laat teruggaan sodat hy 'n wettige huwelik kon aangaan ("The woman with whom I had been living was torn from my side as an obstacle to my marriage and this was a blow which crushed my heart to bleeding, because I loved her dearly" – *Confessiones* 6.15). Toe Augustinus twee jaar op sy bruid moes wag omdat sy nog te jonk was om te trou, het hy weer 'n seksuele verhouding aangeknoop ("... because I was more a slave of lust than a true lover of marriage ..." – *Confessiones* 6.15). Augustinus is egter nooit getroud nie.

Kort nadat Ponticianus die eintlike rede vir sy besoek aan sy twee medelandgenote afgehandel het, het Augustinus na die tuin gestorm waar hy sy roerende bekeringservaring gehad het (*Confessiones* 8.12).

2.3.2 Bakens op morele vlak op Lewis se bekeringsweg

2.3.2.1 L.B. Johnson

Benewens Kirkpatrick, deur wie se toedoen Lewis genees is van onder andere die verdedigende wysneusigheid wat hy by Wyfern aangeleer het,³² en Barfield, wat hom gehelp het om van sy intellektuele hooghartigheid af te sien, het Lewis implisiet erken dat God persone soms op vreemde plekke geplaas het om as bakens op sy bekeringsweg te dien. Hy vertel dat hy nêrens veilig was nie, en as 't ware in sy eie bataljon “aangeval” is deur Johnson.³³ Johnson (1898–1918) was 'n ouer student van Oxford, wat aan die oorlogsfront 'n lid van dieselfde bataljon as Lewis was. Hy het Lewis moreel beïnvloed om die voorbeeld wat hy gestel het, na te volg:

In my own battalion also I was assailed. Here I met one Johnson (on whom be peace) who would have been a lifelong friend if he had not been killed (*Surprised by Joy*: 154).

Lewis was veral beïndruk met Johnson se logiese redeneringsvermoë wat hy toe nog net in sy ou leermeester Kirkpatrick teengekom het. Wat hom egter die heel meeste van Johnson getref het, was dat hy 'n beginselvaste jong man was. Vir die eerste keer sedert sy geloofsverval, het Lewis tot die besef gekom dat die strewe om die goeie te doen dalk op sy lewe betrekking kon hê. Hy het Johnson se beginsels onmiddellik vir homself toegeëien en nagevolg:

I accepted his principles at once ... When a boor first enters the society of courteous people ... How can he learn except by imitation? (*Surprised by Joy*: 155).

Die indruk wat die beginselvaste Johnson met sy logiese redeneringsvermoë op Lewis gemaak het, het hom oopgestel vir indrukke van nuwe vriende met sy terugkeer na Oxford.

2.3.2.2 A.K. Hamilton Jenkin, A.C. Harwood en Nevill Coghill

Ná die Eerste Wêreldoorlog is Lewis in Januarie 1919 terug na Oxford. Lewis sonder Jenkin uit as die eerste vriend wat hy gemaak het nadat hy van die oorlogsfront teruggekeer het. Hy erken Jenkin as 'n persoon wat alles kon geniet en wat Greeves se pogings voortgesit het om van hom 'n ontvanklike mens te maak:

³² *Surprised by Joy*: 149: “Long years (or years that seemed long) with the Knock had cured me of my defensive Wyvernian priggery”. Die Lewis-broers en hulle pa het na Kirkpatrick verwys as “Kirk”, “Knock” of “Great Knock”, cf. *Surprised by Joy* 108.

³³ Hooper 1979:202. Lewis het in 'n brief aan Greeves in November 1917 geskryf van sy groot waardering vir Johnson.

He [Jenkin] continued (what Arthur had begun) my education as a seeing, listening, smelling, receptive creature (*Surprised by Joy*: 160).

Jenkin het Lewis nie alleen gehelp om sy waarnemingsvermoë te ontwikkel nie, maar om die lewe in al sy fasette met volle oorgawe te geniet (*Surprised by Joy*: 160).

Ook in 1919 het Lewis vir Harwood (1889–1975) ontmoet. Hy was een van Barfield se vriende en hoewel Harwood in geaardheid van beide Barfield en Lewis verskil het, was dit nie lank voordat hy 'n boesemvriend en vertroueling van Lewis geword het nie. Die voorbeeld wat hy deur sy egtheid en sy onverstoorbare houding tydens argumente en in krisistye gestel het, het Lewis besonder beïndruk (Hooper 1979:309).

In 1923, sy vierde jaar by Oxford, het Lewis vir Coghill (1899–1980) ontmoet. Tot sy ontsteltenis was Coghill, klaarblyklik die intelligentste persoon in die Engelse klas, 'n Christen. Daarbenewens het hy beskik oor ridderlike deugde soos eerbaarheid en hoflikheid wat Lewis vreemd outyds gevind het, maar wat hy begin navolg het. Coghill het een van sy groot vriende geword en, volgens Lewis, die proses voltooi waarmee Barfield begin het, naamlik om sy intellektuele snobisme te beëindig:

Barfield was beginning to overthrow my chronological snobbery; Coghill gave it another blow ... The things I assert most vigorously are those that I resisted long and accepted late (*Surprised by Joy*: 170).

Soos Johnson, het Jenkin, Harwood en Coghill volgens hulle oortuiging opgetree. Hulle het geglo dat deugde soos betroubaarheid, eerbaarheid, 'n gesonde gees en 'n sober lewenswyse nie onderhandelbaar was nie en uitgeleef moes word. Lewis is moreel beïnvloed om hulle voorbeeld te volg.

Lewis se erkenning dat hy lank weerstand gebied het voordat hy sekere waardes in sy lewe moreel aanvaarbaar gevind en begin handhaaf het, stem ooreen met Augustinus se lang stryd voordat hy met wellus kon breek. Toe Augustinus die besluit geneem het, het hy hom daarby gehou en 'n asketiese lewenswyse vir die res van sy lewe gevolg.

2.3.2.3 George MacDonald en Euripides

Soos vroeër gemeld, het persone indirek deur hulle boeke en geskrifte vir Augustinus en Lewis op hulle onderskeie bekeringsweë beïnvloed. Lewis het MacDonald uitgesonder as die skrywer wat hom die heel meeste in sy lewe beïnvloed het:³⁴

George MacDonald had done more to me than any other writer ... (*Surprised by Joy*: 171).

Lewis het MacDonald as 'n goeie skrywer beskou ten spyte daarvan dat hy 'n Christen was (Peters 1985:33). Sy verbeeldingryke werke³⁵ het Lewis aangegryp en

³⁴ George MacDonald (1824-1905) was 'n Skotse prediker en onderwyser, 'n Christen-apologet wat gefantaseer, gedig en verhale geskryf het (Brown 1997:2).

het daartoe gelei dat hy God die Skepper herken het as die oorsprong van betekenisvolle verbeelding, dat hy geleer het om sy buitengewone beleving van sielsvreugde (“joy”) te verstaan, en dat hy besef het dat die soeke na die waarheid veel meer behels as die najaag van rasonale denke (Brown 1997:3).

Lewis meen dat sy hoogmoed selfs deur sy gesigsuitdrukking weerspieël is. Hy vertel dat die lees van MacDonald se *Phantastes* terwyl hy ’n leerling by Kirkpatrick was, waarskynlik daartoe aanleiding gegee het dat die hoogmoedige trek op sy gesig begin verander het.³⁶ Volgens hom het hierdie veranderde gesigsuitdrukking persone meer geneë gemaak om met hom bevriend te raak:

But I am inclined to think that my face had altered. That “look” which I had so often been told to “take off it” had apparently taken itself off – perhaps when I read *Phantastes* (*Surprised by Joy*: 152).

Nadat Lewis afstand gedoen het van realisme, en ook begin twyfel het aan die sogenaamde intellektuele “New Look”³⁷ wat hy die eerste twee jaar ná sy terugkeer na Oxford aangeneem het, het hy implisiet erken dat God (“my Adversary” – *Surprised by Joy*: 173) besig was om in sy lewe in te beweeg. Hy is toe as ’t ware daartoe gedryf om Euripides (485 – 406v.C.) se tragedie, die *Hippolytus*, weer ’n keer te lees:

I was suddenly impelled to re-read the *Hippolytus* of Euripides ... I had simply been ordered – or, rather, compelled – to “take that look off my face”. And never to resume it either (*Surprised by Joy*: 173-174).

’n Koorgedeelte van die tragedie het Lewis só aangespreek dat hy, hoewel hy hom aanvanklik daarteen verset het, finaal teruggeruk is uit ’n hoofsaaklik intellektuele fase van sy lewe en oorweldig is deur sy vroeëre beleving van ’n oorheersende gevoel van verlange. Waar die lees van die *Phantastes* Lewis waarskynlik beïnvloed het om die hooghartige trek op sy gesig te begin verander, het die lees van die *Hippolytus* daartoe gelei dat Lewis sy hoogmoedige houding finaal laat vaar het.

2.3.2.4 Opmerking deur ’n geharde ateïs

Aan die begin van 1926 het ’n geharde ateïs, wat toevallig by Lewis in sy kamer op besoek was, terloops opgemerk dat dit lyk asof die gebeure wat in die evangelies beskryf word histories redelik korrek kan wees:

³⁵ In sy briewe aan Greeves (Hooper 1979) word verskeie werke van MacDonald genoem wat Lewis besonder aangespreek het, bv. *Annals of a Quiet Neighbourhood* (p. 398); *At the Back of the North Wind* (p. 120); *The Golden Key* (pp. 149-150); *The Princess and the Goblin* (p. 228); *Phantastes* (pp. 92-93).

³⁶ Die lees van die *Phantastes* het ’n radikale verandering in Lewis se lewe teweeggebring. Daarom word dit as belangrike gebeurtenis op Lewis se bekeringsweg bespreek en in verband gebring met die koersverandering wat die *Hortensius* in Augustinus se lewe meegebring het.

³⁷ Die “New Look” het ingehou dat Lewis hom gedistansieer het van alle vorme van romantiek wat hy tot op daardie stadium aangehang het (Lewis 1955:162).

“Rum thing,” he went on. “All that stuff of Frazer’s about the Dying God. Rum thing. It almost looks as if it had really happened once” (*Surprised by Joy*: 178-179).

Hierdie opmerking het Lewis laat besef dat hy nêrens veilig is om aan God te ontvlug nie. Hy het voor ’n wilsbesluit te staan gekom, en terwyl hy in ’n bus gery het, gekies om homself vir God oop te stel:

The odd thing was that before God closed in on me, I was in fact offered what now appears a moment of wholly free choice ... The choice appeared to be momentous but it was also strangely unemotional ... I chose to open, to unbuckle, to loosen the rein ... it did not really seem possible to do the opposite (*Surprised by Joy*: 179).

Anders as Augustinus, wat dramaties tot bekering gekom het kort nadat Ponticianus hom besoek het en hy tot ’n wilsbesluit gekom het om met wellus te breek, moes Lewis nog intellektueel op sy bekeringsweg vorder. Hy het in die somerkwartaal van 1929 tot ’n teïstiese bekering in sy kamer in Magdalen College gekom. En eers twee jaar daarna het hy tot finale oorgawe in Christus gekom nadat hy in dié tyd sy geloof in een God prakties begin uitleef het.

3. *Besondere gebeure as bakens*

Augustinus en Lewis verwys nie net na persone wat beskou kan word as bakens op hulle weg van bekering nie, maar beklemtoon ook besondere gebeure wat hulle lewenskoers verander het en waarin hulle God se genade duidelik sien. Lewis se ontdekking van die *Phantastes* toon parallelle ooreenkomste met die verandering wat die *Hortensius* in Augustinus se lewe teweeggebring het.³⁸ Augustinus het die gebeure in sy lewe wat aanleiding gegee het tot die wisseling van woonplek as rigtinggewend ervaar, en erken dat God ’n plan daarmee gehad het. Lewis weer het die wisseling van skole by terugskouing as beduidend vir sy geloofsontwikkeling vermeld, maar nie eksplisiet soos Augustinus erken dat God daarmee ’n plan vir hom gehad het nie. Die gesprek wat Lewis met J.R.R. Tolkien en H.V.V. Dyson gehad het, was bepalend vir sy bekering, net soos die ontmoeting met die dronk bedelaar vir Augustinus tot die besef gedwing het dat ’n openbare loopbaan vir hom geen geluk ingehou het nie.

3.1 Besondere gebeure as bakens op Augustinus se bekeringsweg

3.1.1 Die lees van die Hortensius

Toe Augustinus in 371 na Karthago is vir verdere opleiding in retoriek, was hy aanvanklik baie beïndruk deur die opwindende nuwe wêreld waaraan hy blootgestel is. In 373, op negentienjarige ouderdom, het die koers van sy lewe egter totaal

³⁸ Volgens Lewis: “... all was changed ...” (*Surprised by Joy*: 145); volgens Augustinus: “It altered my outlook on life” (*Confessiones* 3.4).

verander. As deel van sy opvoeding in retoriek moes hy die boek *Hortensius*, 'n protreptiese werk van die nie-Christelike Cicero, lees. In die *Confessiones* erken Augustinus dat God deur sy genade altyd teenwoordig was om sy lewenskoers te bepaal, en dat die lees van dié werk deel van God se plan vir hom was:

Yet all the while, far above, your mercy hovered faithfully about me (*Confessiones* 3.3).

It [*Hortensius*] altered my outlook on life It changed my prayers to you, O Lord, and provided me with new hopes and aspirations. All my empty dreams suddenly lost their charm and my heart began to throb with a bewildering passion for the wisdom of eternal truth ... and it was with this love that the *Hortensius* inflamed me (*Confessiones* 3.4).

Die lees van die *Hortensius* het Augustinus nie gedryf tot 'n totale oorgawe aan filosofie of die najaag van wêreldse wysheid nie; dit het hom eerder daartoe gebring om die geloof van sy kinderjare meer versoenbaar te maak met die verheve intellektuele en kulturele insig wat hy verkry het (Scott 1995:72-73). Van sy negentiende tot sy twee en dertigste jaar het hy die wysheid van die ewige waarheid ("the wisdom of eternal truth") nagejaag totdat hy in God tot rus gekom het. Die lees van die *Hortensius* kan met reg gesien word as een van die belangrikste bakens op Augustinus se bekeringsweg.

3.1.2 Gebeure wat lei tot die wisseling van plek

By terugskouing oor sy lewe het Augustinus tot die oortuiging gekom dat God 'n duidelike plan vir hom gehad het in die herhaaldelike wisseling van woonplek. Telkens het iets gebeur wat daartoe aanleiding gegee het dat hy moes aanbeweeg.

Toe hy in 375 in sy tuisdorp Thagaste begin onderwys gee, het hy 'n baie besondere vriendskap met 'n jeugvriend hervat. Hulle was ewe oud, het saam skoolgegaan en het dieselfde belangstellings gedeel. Deur Augustinus se toedoen het die vriend hom ook tot die Manicheïsme bekeer. Sy vriend het egter skielik siek geword en is, terwyl hy bewusteloos was, deur sy ouers in die Katolieke geloof laat doop sodat, indien hy sou sterf, hy 'n lid van die Katolieke Kerk sou wees. Die vriend het vir 'n kort tyd effens herstel, en Augustinus het hom daarvoor geterg dat hy in die Katolieke geloof gedoop is. Sy vriend het hom betig en Augustinus was verbaas en verward oor sy veranderde siening, en sy dood kort daarna het vir Augustinus geweldig ontstel (*Confessiones* 4.4). Hy was ontroosbaar en kon in niks meer vreugde vind nie, want hy is oral in Thagaste aan sy vriend herinner. Die enigste manier waarop hy aan sy hartseer kon ontsnap, was om in 376 uit Thagaste na Karthago te vertrek.

Teen 382 het die tyd vir Augustinus aangebreek om Karthago te verlaat. Hy was grootliks ontnugter met Manicheïsme en die swak gedrag van die studente. Sy vriende, waaronder Alypius wat reeds in Rome was, het hom aangemoedig om hulle te volg (Brown 1967:68). Daarom het hy in 383 na Rome vertrek, en hy erken dat God 'n plan daarmee gehad het:

You applied the spur that would drive me away from Carthage and offered me enticements that would draw me to Rome ... In secret you were using my own perversity and theirs to set my feet upon the right course (*Confessiones* 5.8).

Die jaar wat Augustinus in Rome deurgebring het, het nie aan sy verwagtings voldoen nie. Hy het ernstig siek geword, hom gekwel oor die manier waarop hy sy moeder agtergelaat het, en die slagoffer van studente geword wat hulle meesters gekul het deur van die een na die ander te wissel sonder om hulle te betaal (Brown 1967:69). In Rome het hy geen geluk gevind nie en erken dat dit deur God se toedoen was dat hy vandaar vertrek het:

... the happiness I hoped to find at Rome was not real happiness. You knew, O God, why it was that I left one city and went to the other (*Confessiones* 5.8).

By terugskouing was dit vir Augustinus nie toevallig dat hy die jaar in Rome deurgebring het nie, want 'n toespraak wat hy daar gelewer het, het Symmachus, prefek in Rome, beïndruk. Toe die pos van professor in retoriek in Milaan vakant raak en Augustinus deur sy Manichese vriende aanbeveel word, het Symmachus besluit om hom vir die baie belangrike pos aan die keiserlike hof in Milaan aan te beveel (Brown 1967:71). In 384 is Augustinus van Rome na Milaan, wat ironies genoeg sou lei tot sy finale breuk met die Manicheërs en tot sy kennismaking met Ambrosius:

This journey was to mean the end of my association with them [die Manicheërs], though none of us knew it at the time ... (*Confessiones* 5.13).

Uit die *Confessiones* blyk dit dat Augustinus nie daaraan getwyfel het dat God die talle wisselings van woonplek as bakens op sy bekeringspad geplaas het nie.

3.1.3 Ontmoeting met 'n dronk bedelaar

Een aand toe Augustinus in die strate van Milaan koorsagtig besig was om in sy gedagtes 'n toespraak ter ere van die keiser voor te berei, het hy 'n dronk bedelaar teengekom. Terwyl hy diep ongelukkig was in sy ambisie om roem en rykdom te verwerf, erken hy God se hand in die ontmoeting met dié bedelaar, wat skynbaar doodgelukkig was:

My misery was complete and I remember how, one day, you made me realize how utterly wretched I was (*Confessiones* 6.6).

Die soeke van die bedelaar na geluk is analoog aan Augustinus se pogings om geluk te probeer vind deur roem na te jaag. Ná die ontmoeting met die dronk bedelaar het Augustinus besef dat hy sy verwaande ambisie vir 'n loopbaan van status en rykdom moes laat vaar omdat dit vir hom geen geluk ingehou het nie (*Confessiones* 6.6).

3.2 Besondere gebeure as bakens op Lewis se bekeringsweg

3.2.1 Die lees van die *Phantastes*, a faerie Romance

Lewis het op 7 Maart 1916 (Hooper 1979:92-93) in 'n brief aan Greeves vertel hoe hy die *Phantastes, a faerie Romance* van MacDonald by 'n boekstalletjie op Leatherhead se stasie ontdek het.³⁹ Op daardie stadium was rasonale denke en verbeeldingryke denke vir hom ewe belangrik. Die gebeurtenis, en die besondere invloed wat dit op hom gehad het sonder dat hy daarna gesoek het, word in *Surprised by Joy* breedvoerig beskryf:

... in superabundance of mercy, came that event ... I picked out an Everyman in a dirty jacket, *Phantastes, a faerie Romance*, George MacDonald ... all was changed ... It was Holiness ... never had the wind of Joy blowing through any story been less separable from the story itself ... in the depth of my disgraces, in the then invincible ignorance of my intellect, all this was given me without asking, even without consent ... I had not the faintest notion what I had let myself in for by buying *Phantastes* (*Surprised by Joy*: 144-146).

Lewis beskryf die vind van die *Phantastes* as 'n buitengewone genade, wat ooreenstem met Augustinus se beskrywing van God se genade in sy lewe toe hy die *Hortensius* moes lees:

... your mercy hovered faithfully about me (*Confessiones* 3.3).

... in superabundance of mercy ... (*Surprised by Joy*: 145).

Augustinus het die *Hortensius* en Lewis die *Phantastes* in hulle laat tienerjare (op onderskeidelik negentien en agtien) gelees. Dit het ná die lees van die boeke ongeveer ewe lank geduur voordat hulle tot volle oorgawe in Christus gekom het; vir Augustinus dertien jaar en vir Lewis vyftien jaar. Vir beide was dit 'n passievolle beleving en by terugskouing 'n heenwysing na dít waarna hulle gesoek het:

... my heart began to throb with a bewildering passion for the wisdom of eternal truth (*Confessiones* 3.4).

... never had the wind of Joy ... been less separable from the story itself (*Surprised by Joy*: 145).

Die lees van die *Hortensius* en die invloed daarvan op sy lewe was vir Augustinus een van die belangrikste gebeurtenisse op sy bekeringsweg. Op parallelle wyse het die verandering wat die *Phantastes* in Lewis se lewe teweeggebring het as een van die belangrikste bakens op sy bekeringsweg uitgestaan.

³⁹ Hooper 1979:92. Lewis het aan Greeves geskryf watter geweldige impak die koop van die *Phantastes* op hom gehad het – “I have had a great literary experience this week ... whatever the book you are reading now, you simply MUST get this at once ...”.

3.2.2 Gebeure wat lei tot die wisseling van plek

Lewis was ná die dood van sy moeder verplig om na 'n kosskool te gaan; hy is trouens deur omstandighede genoodsaak om na verskeie kosskole te gaan totdat hy sy skoolopvoeding as privaatleerder by Kirkpatrick afgesluit het. Hierdie herhaaldelike wisseling van plek herinner aan die wisseling van plek wat Augustinus as bakens op sy bekeringsweg ervaar het. Anders as Augustinus wat eksplisiet erken dat God 'n aandeel daarin gehad het dat hy van een plek na 'n ander moes verskuif, vermeld Lewis meestal net in sy bekeringsverhaal dat hy verskillende fases in sy godsdienstebeleving by die onderskeie skole ervaar het.

In teenstelling met Augustinus wat die voorbeeld van 'n vroom moeder gehad het, het Lewis geen herinnering aan sy moeder se godsdienstebeleving gehad nie. Die bewuswording van “the other world” het deur sy Presbiteriaanse goewernante, Annie, gekom (*Surprised by Joy*: 15). By sy eerste kosskool, Wynyard (“Oldie's”) in Engeland, was Lewis (as gebore Protestant) verplig om elke Sondag twee Katolieke eredienste by te woon. Dit het hom opgeval dat die leraars opsigtelik glo aan die leerstellings wat hulle voorgehou het en, volgens hom, het hy toe self die eerste keer werklik begin glo. Sy godsdienstebeleving is op daardie stadium deur vrees gekenmerk, maar hy vermeld dit as 'n belangrike gebeurtenis op sy bekeringsweg:

But I have not yet mentioned the most important thing that befell me at Oldie's. There first I became an effective believer ... (*Surprised by Joy*: 32-33).

Volgens Lewis het die tyd by Wynyard hom as 't ware geskool vir die Christelike lewenswyse; om in die geloof te leef en die hoop te behou, soos wat hy met verwagting uitgesien het na skoolvakansies tuis (*Surprised by Joy*: 35).

Lewis is genoodsaak om na 'n ander skool te gaan toe Wynyard in 1910 sy deure moes sluit as gevolg van die onbevoegdheid van Oldie, die hoof. Ná 'n kort periode by Campbell College het hy siek geword en moes hy tuis gaan aansterk. Sy pa was om redes waarvan Lewis onbewus was, nie tevrede met Campbell nie en het besluit om hom na Chartres te stuur.

Hier het Lewis se belangstelling in die Noorse mitologie, waarin hy tuis as jong seun begin belangstel het, verdiep. Hy het ook 'n besondere waardering vir die natuur en 'n intense beleving van sielsvreugde (“joy”) ervaar (*Surprised by Joy*: 65-66). In teenstelling met Augustinus wat soveel keer eksplisiet in sy *Confessiones* die hand van God erken in sy verskuiwing van plek tot plek, noem Lewis net dat God seker 'n plan met hom moes gehad het:

Sometimes I can almost think that I was sent back to the false gods there to acquire some capacity for worship against the day when the true God should recall me to Himself (*Surprised by Joy*: 65).

Lewis het sonder enige toedoen van sy kant by Chartres beland waar sy opvoeding in alle erns begin het. Hy het daar geleidelik afvallig geword van die Christelike geloof, 'n feit wat vir hom belangrik was om in sy bekeringsverhaal te vermeld:

And at Chartres ... too, something far more important happened to me: I ceased to be a Christian (*Surprised by Joy*: 52).

Die tyd by Chartres het in 1913 vir Lewis tot 'n einde gekom toe hy 'n beurs gekry het om na Wyvern College te gaan. Hier is hy blootgestel aan die verering, wat soms gegrens het aan aanbidding, van gewone sterflinge soos dit in die Engelse openbare skoolstelsel bedryf is.⁴⁰ Hy kon hom nie met die stelsel vereenselwig nie, en het ontaard in 'n verwaande wysneus ("prig"), dít wat die stelsel juis ten alle koste wou teenwerk (*Surprised by Joy*: 86). In hierdie ateïstiese tydperk het Lewis wisselende gevoelens oor God gehad.

Soos omstandighede Augustinus telkens gedwing het om van woonplek te verander, is Lewis ook genoodsaak om van een skool na 'n ander te gaan totdat hy uiteindelik by Kirkpatrick uitgekom het, wat op sigself 'n baken op sy bekeringsweg was. Die gebeure wat tot die wisseling van plek gelei het, was egter by terugskouing vir Augustinus en Lewis albei betekenisvol.

3.2.3 Gesprek met J.R.R. Tolkien en H.V.V. Dyson

Lewis het op 26-jarige leeftyd 'n pos as dosent in die Engelse Taal- en Letterkunde by Magdalen College in Oxford gekry. Hy het onder andere bevriend geraak met 'n kollega, Tolkien, wat sy belangstelling in okkulte fantasie gedeel het. 'n Ander vriend, Dyson, was aan die universiteit by Reading verbonde. Tolkien en Dyson was albei Christene. In teenstelling met Augustinus wat eksplisiet daarop wys dat God persone op sy bekeringsweg geplaas het om aan hom rigting te gee, verwys Lewis hier indirek na God as sy teenstander. Hy erken egter eksplisiet dat dit nie toevallig is dat hy vir Tolkien en Dyson leer ken het nie:

... I made two other friends, both Christians (these queer people seemed now to pop up on every side) who were later to give me much help in getting over the last stile ... Soon I could no longer cherish even the illusion that the initiative lay with me. My Adversary began to make His final moves (*Surprised by Joy*: 173).

Lewis vertel in sy briewe aan Greeves uitvoerig van die besondere gesprek wat hy in September 1931 met Tolkien en Dyson gehad het, en wat bepalend vir sy bekering was (Hooper 1979:421; 427-428). Hulle gesprek by dié geleentheid, wat tot in die vroeë oggendure geduur het, het oor mite en metafoor gehandel. Lewis het hierna tot die slotsom gekom dat die verhaal van Christus waar is, 'n mite wat van nie-Christelike mites verskil in dié sin dat dit werklik gebeur het.⁴¹

⁴⁰ Sien *Surprised by Joy*, hoofstuk 6 vir die rangstelsel wat onder leerlinge aan kosskole in Engeland gegeld het.

⁴¹ Hooper 1979:427. Lewis skryf in 'n brief aan Greeves die volgende oor die gesprek met Tolkien en Dyson: "Now the story of Christ is simply a true myth: a myth working on us in the same way as the others, but with this tremendous difference that *it really happened*: and one must be content to accept it in the same way, remembering that it is God's myth where the others are men's myths ...".

Die gesprek met Tolkien en Dyson het vir Lewis gehelp om die laaste hekkie op sy bekeringsweg te oorkom voordat hy tot volle oorgawe in Christus gekom het.⁴² Vir Augustinus weer, was die ontmoeting met die dronk bedelaar bepalend vir sy besluit om 'n loopbaan van status en rykdom prys te gee omdat dit vir hom geen geluk ingehou het nie.

4. *Innerlike konflik as baken*

Beide Augustinus en Lewis is deur innerlike konflik op hulle bekeringsweë gedryf. Vir Augustinus was dit gevoelens van onsekerheid, angstigheid en onvergenoegdheid totdat hy in God tot rus gekom het. Lewis weer is deur die beleving van herinneringe, sy ervaring van die Noorse mitologie, die natuur en sy ryk verbeeldingswêreld voortgedryf. Sy soektog is beëindig toe hy sielsvreugde in God gevind het.

4.1 Innerlike konflik as dryfkrag op Augustinus se bekeringsweg

Die *Confessiones* van Augustinus is nie bloot die neerpen van herinneringe uit sy verlede nie. Dit het emosionele trefkrag omdat hy as biskop van Hippo dit gewaag het om homself vir die gevoelens van sy jeugjare oop te stel (Brown 1967:170). Die innerlike spanning uit sy verlede kom op 'n aangrypende wyse na vore wanneer hy gebeurte wat op sy bekering uitgeloop het, hervertolk (Brown 1967:164).

Die leser is van die eerste bladsy bewus van Augustinus se angstigheid as hy onseker wonder hoe hy tot God moet nader. Ná sy bekering bly hy steeds angstig omdat hy twyfel of hy versoekings sal kan weerstaan:⁴³

Grant me, Lord, to know and understand whether a man is first to pray to you for help or to praise you, and whether he must know you before he can call you to his aid. If he does not know you, how can he pray to you? For he may call for some other help, mistaking it for yours. Or are men to pray to you and learn to know you through their prayers? (*Confessiones* 1.1).

... I do not know which temptations I can resist and which I cannot (*Confessiones* 10.5).

Augustinus se gevoel van onvergenoegdheid met homself word duidelik geïllustreer deur sy uitgebreide vertelling van 'n relatief onbenullige oortreding op sestionjarige ouderdom toe hy saam met 'n groep vriende pere gesteel het; nie om te eet nie, maar om dit vir die varke te gooi. Hy was diep ongelukkig omdat hy aan die stelery meegedoen het, want hy het selfs lekkerder pere van sy eie gehad. Hy was oud genoeg om te weet dat diefstal verkeerd is, maar hy was verwaand en het homself

⁴² Hooper 1979:425. Lewis se weergawe van sy bekering in 'n brief aan Greeves lui soos volg: "... I have just passed on from believing in God to definitely believing in Christ ... My long night talk with Dyson and Tolkien had a good deal to do with it".

⁴³ Volgens O'Donnell (1992:xviii) is die *Confessiones* so deurdring met Augustinus se angstigheid dat die verteltrant selfs daardeur geraak word.

verhewe bo God se wet gestel. Sy onvergenoegheid met homself het hom na antwoorde laat soek:⁴⁴

But it was not the pears that my unhappy soul desired ... What was it, then, that pleased me in that act of theft? ... Could I enjoy doing wrong for no other reason than that it was wrong? (*Confessiones* 2.6).

Augustinus is op sy bekeringsweg deur onvergenoegdheid gedryf. Dit het gelei tot sy belangstelling in die Manicheïsme, astrologie en skeptisisme totdat hy oortuig was van die valsheid van hulle lering. Hy het na antwoorde bly soek totdat hy die ewige waarheid gevind het.

In die *Confessiones* skryf Augustinus dikwels van kettings wat hom gebind het. Dit was die kettings van wellus en van sy eie wil waarvan hy 'n slaaf geword het. Enersyds het God dit toegelaat, en andersyds het Augustinus bevryding daarvan gevrees:

I had been deafened by the clank of my chains ... I strayed still farther from you and you did not restrain me (*Confessiones* 2.2).

I was bound down by this disease of the flesh. Its deadly pleasures were a chain that I dragged along with me, yet I was afraid to be freed from it ... (*Confessiones* 6.12).

... it was by my own doing that habit had become so potent an enemy, because it was by my own will that I had reached the state in which I no longer wished to stay ... I was frightened to be free of it ... (*Confessiones* 8.5).

Augustinus het 'n lang innerlike stryd gevoer voordat hy die wilsbesluit kon neem om met wellus te breek. Alleen deur God se genade kon hy dit regkry en God se wil vir sy lewe aanvaar:

You have broken the chains that bound me ... all that you asked of me was to deny my own will and accept yours ... At last my mind was free from the gnawing anxieties of ambition and gain, from wallowing in filth and scratching the itching sore of lust (*Confessiones* 9.1).

Augustinus is deur innerlike konflikte soos angstigheid en onvergenoegdheid op sy bekeringsweg voortgedryf. Namate hy tot 'n beter begrip van God gekom het, het hy homself beter leer ken (O'Donnell 1992:xviii). Toe hy met hoogmoed en die emosionele "kettings" van wellus en sy eie wil gebreek het, het hy vrede in homself gevind en was dit vir hom moontlik om tot volle oorgawe in God te kom.

4.2 Innerlike konflik as dryfkrag op Lewis se bekeringsweg

Soos Augustinus, het Lewis nie net op rasonale wyse op sy bekeringsweg gevorder nie; hy is ook deur innerlike konflik gedryf. Waar Augustinus deur angstigheid en

⁴⁴ Sien *Confessiones* 2.4 – 2.6 vir Augustinus se weergawe van die peerstelery. In die *Confessiones* 2.6 beskryf Augustinus in groot detail sy wroeging oor hierdie jeugsonde.

onvergenoegdheid voortgedryf is om antwoorde op kwelvrae oor Manicheïsme, astrologie en skeptisisme te vind, word die leser van *Surprised by Joy* as 't ware betower deur Lewis se soeke na sielsvreugde (“joy”). Hy erken dat hierdie intense belangstelling in “joy” hom soos ’n vurige begeerte (wellus) gedryf het wanneer hy dit ervaar het:

“Joy” ... was something coarser and stronger. The interest, when the fit was upon me, was ravenous, like a lust (*Surprised by Joy*: 34).

Lewis is by herhaling deur herinneringe aan besondere ervarings oorweldig. Sy eerste gewaarwording van estetiese skoonheid was toe hy as seuntjie van tussen ses en agt jaar oud ’n mostuintjie gesien het wat sy broer Warren op ’n koekblikdeksel gemaak het. Die herinnering aan die mostuintjie het by hom ’n gevoel van verlange wakker gemaak wat hy nie kon peil nie.⁴⁵

It was a sensation ... of desire; but desire for what? Not, certainly, for a biscuit-tin filled with moss ... It had taken only a moment of time ... in a certain sense everything else that had ever happened to me was insignificant in comparison (*Surprised by Joy*: 19).

Net soos die herinnering aan sy broer se mostuintjie, het die herhaalde lees van *Squirrel Nutkin* deur Beatrix Potter, poësie soos *Saga of King Olaf* deur Longfellow, en veral laasgenoemde se vertaling van *Tegner's Drapa*,⁴⁶ Lewis met ’n onversadigbare innerlike verlange in sy soeke na sielsvreugde gedryf. Hoewel Lewis nie eksplisiet soos Augustinus erken dat God ’n plan met sy lewe gehad het nie, was hy oortuig daarvan dat die ervarings wat soveel verlange en begeerte by hom gewek het van betekenisvolle belang moes wees:

... it is that of an unsatisfied desire which is itself more desirable than any other satisfaction. I call it Joy ... anyone who has experienced it will want it again (*Surprised by Joy*: 20).

Lewis se ryk verbeelding en die sielsvreugde wat hy as gevolg van bogenoemde momente ervaar het, het gekwyn toe hy ’n jong seun was (*Surprised by Joy*: 61). Op ongeveer dertienjarige ouderdom, toe hy by Chartres was, is sy belangstelling in Noorse mitologie geprikkel toe hy die titel *Siegfried and the Twilight of the Gods* gesien het. Dit het hom onmiddellik herinner aan die lees van *Tegner's Drapa*; ’n herinnering wat die dwingende begeerte na sielsvreugde opnuut by hom losgemaak het:

And with that plunge back into my own past there arose at once, almost like heartbreak, the memory of Joy itself, the knowledge that I had once had what I

⁴⁵ *Surprised by Joy*: 12: “... my brother brought into the nursery the lid of a biscuit tin which he had covered with moss and garnished with twigs and flowers so as to make it a toy garden or a toy forest. That was the first beauty I ever knew ...”.

⁴⁶ Lindemans 1997. Gedig geskryf na aanleiding van die dood van Balder, die god van lig, vreugde, reinheid, skoonheid, onskuld en versoening in die Noorse mitologie.

had now lacked for years ... at once I knew that to “have it again” was the supreme and only important object of desire (*Surprised by Joy*: 62-63).

Naas Lewis se beleving van die Noorse mitologie, het sy ryk verbeeldingswêreld en sy waardering en beleving van die natuur hom in sy soeke na sielsvreugde gedryf (*Surprised by Joy*: 65-67). Mettertyd het hy tot die besef gekom dat “joy” ’n begeerte was na iets wat hierdie wêreld oortref, en dat dit alleen God kon wees. Ná sy bekering het Lewis sy belang in “joy” verloor, want dit was ’n heenwysing na iets wat hy reeds ontdek het (Beverluis 1985:15):

... Joy? ... To tell you the truth, the subject has lost nearly all interest for me since I became a Christian (*Surprised by Joy*: 190).

Die angstigheid en onvergenoegdheid wat Augustinus op sy bekeringsweg aangespoor het om antwoorde op kwelvrae te vind, het heeltemal verskil van Lewis se soeke na sielsvreugde. Tog het die innerlike konflik wat Augustinus en Lewis op hulle onderskeie manier ervaar het, hulle gedryf om by die waarheid uit te kom. Daarna kon Augustinus in God vrede vind, en was Lewis se soeke na “joy” voltooi.

5. Slot

In hierdie artikel is twee bekende bekeringsverhale in die wêreldliteratuur met mekaar vergelyk: die *Confessiones* van Augustinus en *Surprised by Joy* van C.S. Lewis. Die navorsing is gestruktureer rondom bakens wat Augustinus op sy bekeringsweg uitgelik het: persone wat hom beïnvloed het, besondere gebeure wat die koers van sy lewe verander het, innerlike konflik wat hom voortgedryf het. Dit is opvallend dat Lewis sy bekeringsverloop rondom soortgelyke bakens struktureer, hoewel hy, anders as Augustinus, dit nie herhaaldelik beklemtoon dat die bakens spesifiek deur God daar geplaas is nie. Aan die einde van *Surprised by Joy* verwys hy wel dankbaar na bakens wat as aanmoediging gedien het; bakens wat nie op eie gesag daargestel is nie:

They [signposts] will encourage us and we shall be grateful to the authority that set them up (*Surprised by Joy*: 190).

Dit is hierdie bakens wat in die meer eietydse bekeringsverhaal van Lewis op ’n besondere wyse ooreenstem met dié wat Augustinus in sy bekeringsverhaal beklemtoon het. Lewis was bekend met die *Confessiones*. Die vraag of hy in sy bekering, of in die wyse waarop hy sy bekering beskryf het, deur Augustinus se bekeringsverhaal beïnvloed is, word nie in die bestudeerde literatuur beantwoord nie. Die artikel toon egter deur ’n analise op grond van inhoud en tematiek aan dat daar wel duidelike raakpunte is tussen die twee bekeringsverhale. Vir elkeen het die soeke na waarheid en sielsvreugde (“joy”) begin met die lees van ’n boek; vir elkeen was ’n spesifieke persoon ’n konstante teenwoordigheid tydens sy bekeringsverloop; menslike bakens op intellektuele vlak het vir elkeen tot die insig gelei dat die Christelike geloof die waarheid is waarna hy gesoek het; menslike bakens op morele vlak het vir elkeen gehelp om afstand te doen van sy hoogmoed en om ’n wilsbesluit te neem wat tot sy uiteindelijke bekering gelei het. Vir elkeen het die wisseling van

plek en die toevallige ontmoeting met 'n buitestaander sy bekeringsweg in 'n bepaalde rigting gestuur. En elkeen het innerlike konflik op sy bekeringsweg ervaar, hoewel die aard daarvan verskillend was. Indien Lewis nie in sy bekering direk deur die *Confessiones* beïnvloed is nie, moes hy in die weergawe van sy bekering bewus geraak het van die bogenoemde sprekende ooreenkomste met Augustinus se bekeringsverhaal.

Augustinus en Lewis het albei in hulle ouerhuise kennis gemaak met die Christelike geloof. Albei het op 'n stadium van hierdie geloof afstand gedoen, 'n intellektuele proses deurloop en eindelik teruggekeer na die Christelike geloof van hulle kinderjare. Augustinus het 'n emosionele bekeringservaring in sy tuin gehad:

I probed the hidden depths of my soul and wrung its pitiful secrets from it, and when I mustered them all before the eyes of my heart, a great storm broke within me, bringing with it a great deluge of tears ... I flung myself down beneath a fig tree and gave way to the tears which now streamed from my eyes, the sacrifice that is acceptable to you (*Confessiones* 8.12).

In skille kontras met Augustinus se roerende bekeringservaring, het Lewis amper ongemerk en sonder emosie tot finale oorgawe in Christus gekom:

When we set out I did not believe that Jesus Christ is the Son of God, and when we reached the Zoo I did. Yet I had not exactly spent the journey in thought. Nor in great emotion (*Surprised by Joy*: 189).

Seker dié belangrikste aspek van beide bekeringsverhale, is die waarde wat sowel Augustinus as Lewis daaraan geheg het om met logiese redenering sy dwingende begeerte te bevredig om die waarheid te vind. Hoewel elkeen se rasonele denke beïnvloed is deur die tydperk waarin hy geleef het, het die bekeringsweg wat elkeen gevolg het na dieselfde eindbestemming gelei. Ondanks die eeue wat tussen hierdie twee bekeringsverhale verloop het, het beide Augustinus en Lewis tot die besef gekom dat God die "joy" was waarna hulle gesoek het.

But what, in conclusion, of Joy? ... I now know that the experience, considered as a state of my own mind, had never had the kind of importance I once gave it. It was valuable only as a pointer to something other and outer (*Surprised by Joy*: 190).

BIBLIOGRAFIE

- Beverluis, J 1985. *C.S. Lewis and the Search for Rational Religion*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Brown, P 1967. *Augustine of Hippo. A biography*. London: Faber & Faber.
- Brown, D 1997. Real Joy and True Myth. (2004/08/20)
<http://www.geocities.com/Athens/Forum/3505/LewisJoy.html>.
- Colgan, Q. Teaching the Confessions, Books 1-8: Theme and Pattern.
<http://www.bu.edu/wcp/Papers/Teac/TeacColg.htm> (2004/05/24).

- Green, R L, Hooper W 1974. *C.S. Lewis A Biography*. New York, London: Harcourt Brace Jovanovich.
- Hooper, W (ed.) 1979. *They stand together. The letters of C.S. Lewis to Arthur Greeves (1914–1963)*. St James's Place, London: Collins.
- Lewis, C S 1955. *Surprised by Joy. The shape of my early life*. Glasgow: Harper Collins Manufacturing.
- Lewis' Favorite Books. Writers who influenced his philosophy and faith. <http://www.scriptoriumnovum.com/l/books.html> (2004/08/20).
- Lindemans, M F 1997. *Balder*. (2005/04/14) <http://www.pantheon.org/articles/b/balder.html>.
- Notes on Augustine's *Confessions*. Book 7: Augustine's Encounter with Neo-Platonism. (2004/05/26) http://www.molloy.edu/academic/philosophy/sophia/augustine/conf7_notes.htm.
- O'Donnell, J J (ed.) 1992. *Augustine Confessions. I. Introduction and Text*. Oxford: Clarendon Press.
- O'Meara, J J 1954, 1980. *The Young Augustine. An Introduction to the Confessions of St. Augustine*. London and New York: Longman.
- Peters, J 1985. *C. S. Lewis. The Man and His Achievement*. Exeter: The Paternoster Press.
- Pine-Coffin, R S (tr.) 1961. *Saint Augustine. Confessions*. London: Harmondsworth (Penguin Classics).
- Scott, K T 1995. *Augustine. His Thought in Context*. New York/Mahwah, NJ: Paulist Press.
- Speake, J (ed.) 1979. *A Dictionary of Philosophy*. London: Pan Books Ltd.
- Walsh, C 1979. *The literary legacy of C.S. Lewis*. New York, London: Harcourt Brace Jovanovich.